

Osiedle przyszłości wobec prognozowanych zmian demograficznych

Tomorrow's estate in the face of predicted demographic changes

Streszczenie

Europa staje przed problemem zmniejszającej się liczby mieszkańców. Mniej atrakcyjne ekonomicznie regiony już dzisiaj muszą mierzyć się z problemem opustoszałych dzielnic, osiedli. W tej sytuacji projektowanie osiedla przyszłości może oznaczać wyłącznie rekompozycję starych zespołów. Ciężar pracy architekta przeniesiony zostaje na proces ewaluacji i późniejszego recyklingu zarówno budynków, jak i przestrzeni. Nowym strategiom urbanistycznym, szczególnie jeśli oparte są na rozgęszczaniu zabudowy i wyburzeniach, musi towarzyszyć społeczna dyskusja. Pustki wypełnią przestrzenie publiczne i zielone. Złe prognozy przyczyniają się do spadku zainteresowania prywatnych przedsiębiorców inwestowaniem w miasta, co wymaga znalezienia nowych uczestników procesu, bazujących na lokalnej społeczności. Skuteczność działań zależy od stopnia partycypacji społecznej lokalnej wspólnoty w procesie. Przykładem działań modelowych dla obszarów o malejącej populacji mogą być projekty wdrożone w ramach IBA w Saxonii-Anhalt 2002–2010.

Abstract

Europe is facing the problem of the decreasing number of its inhabitants. Regions that are less attractive from the economic point of view have to face the problem of desolate districts and estates. In such a situation, designing tomorrow's estate can just mean recomposing old complexes. The burden of an architect's work is shifted onto the process of evaluating and recycling buildings and spaces. New urban strategies, especially those based on perforation and demolition, must be combined with a social discussion. Empty spaces will be filled with public and green spaces. Pessimistic forecasts contribute to a decrease in private entrepreneurs' interest in investing in the cities which requires new participants in this process based upon local communities. The effectiveness of actions depends on the degree of the social participation of a local community in the process. Model actions for areas with a diminishing population can be exemplified by designs implemented within IBA Sachsen-Anhalt in the years 2002–2010.

Słowa kluczowe: zmniejszające się miasta, rozgęszczanie miast, strategie urbanistyczne, recykling urbanistyczny

Keywords: shrinking cities, perforated cities, urban strategies, urban recycling

Początek XXI wieku to interesujący moment w historii urbanistyki. Ludzkość ma już za sobą doświadczenia ery przemysłowej, funkcjonalnego modernizmu, nostalgii postmodernizmu. Na świecie powstają nowe osiedla realizowane zgodnie z wytycznymi zrównoważonego rozwoju, a futurystyczne wizje opartych na najnowszych technologiach miast znajdują odbiorców skłonnych do ich realizacji. Można się więc z dumą zastanawiać czy przyszłość to już teraźniejszość?

Proces kształtowania środowiska życia człowieka, który my architekci i urbaniści tak chętnie układamy w kompozycyjne ramy, jest skomplikowaną wypadkową. Przemiany ekonomiczne, społeczne, polityczne zmuszają do nieustannego konfrontowania naszych działań. Łatwiej nam prognozować zjawiska odbywające się stopniowo. Wiele procesów może mieć jednak charakter gwałtowny. Klęski żywiołowe – trzęsienia ziemi, powodzie, pożary towarzyszą nam od zarania dziejów. Dziesiątkujące ludność i miasta Europy epidemie i wybuchające regularnie wojny to również możliwe scenariusze

The beginning of the twenty-first century is an interesting moment in the history of urbanism. The human race is through with the experiences of the industrial era, functional modernism and nostalgic postmodernism. New estates are implemented in accordance with the guidelines for sustainable development all over the world, whereas futuristic visions based upon the latest urban technologies find their recipients willing to realize them. Thus, one can proudly wonder if the present has already become the future.

The process of shaping man's housing environment, which we – architects and urbanists – put into compositional frames so eagerly, is a complicated resultant. Economic, social and political transformations force us to confront our activities constantly. It is easier to forecast phenomena which happen gradually. However, numerous processes can be violent. Natural disasters – earthquakes, floods, fires – have affected us since the dawn of time. Epidemics which decimate European populations and cities as well as wars that break out regularly are

sze przyszłości, z którymi trudno się mierzyć, ale nie można ich nie uwzględnić.

Tymczasem prognozy oparte na mniej lub bardziej harmonijnym rozwoju również okazują się trudną do rozstrzygnięcia łamigłówką. Zmuszają nas do bardziej wnikliwego przyjrzenia się przyszłości. Przyszłością, z którą szczególnie trudno się Europie zmierzyć, jest prognozowany spadek i starzenie się zamieszkującej ją populacji. To zdecydowanie nieoptymistyczna wizja, która zagraża również bezpieczeństwu gospodarczemu, zmniejszając zainteresowanie prywatnych koncernów inwestowaniem na naszym kontynencie. Europę już dzisiaj dotyka ekonomiczna recesja, która może stanowić początek nowego dramatycznego przełomu w procesie urbanizacyjnym. Bankructwo deweloperów i mieszkańców staje się przyczynkiem do nowego myślenia o tym, jaka będzie przyszłość naszych osiedli. Puste bloki nie są rzadkim elementem krajobrazu zurbanizowanego dotkniętych kryzysem miast, jak możemy to zaobserwować w Hiszpanii. Wahaniami ekonomicznymi zmuszają już teraz Europejczyków do migracji, zarówno w ramach kontynentu, jak również poza jego granice, a stąd już tylko krok do powtarzającej się historii o upadku wielkich cywilizacji. Obecny kryzys i nadciągające zmiany demograficzne stanowią dla urbanistów i architektów wyzwanie zmuszając do tworzenia nowych modeli, a tak naprawdę przekształcania starych struktur dla potrzeb przyszłego społeczeństwa.

Saksonia-Anhalt IBA 2002–2010 i trudne strategie

Poligonem doświadczalnym dla modelowania osiedli przyszłości mogą być doświadczenia naszych zachodnich sąsiadów, a szczególnie tereny dawnego NRD. W przeciągu ostatnich kilkunastu lat wiele z miast położonych na terenie Saksonii-Anhalt zmniejszyło liczbę mieszkańców o 20%, a nawet 30%. Dokonywane się w ostatnim czasie negatywne procesy demograficzne grożą prawdziwą społeczno-ekonomiczno-urbanistyczną katastrofą. Część tych zmian jest wynikiem przemian politycznych, które dokonały się po zjednoczeniu Niemiec, kiedy to atrakcyjne landy zachodnie przyciągnęły mieszkańców z dawnego *bloku wschodniego*. Proces wyludniania tych obszarów nadal postępuje. Prognozy malejącej populacji to nie powód do chluby, a raczej temat tabu dla wielu miast. Spadek liczby mieszkańców odstrasza potencjalnych przedsiębiorców od inwestowania, ograniczenie możliwości tworzenia nowych miejsc pracy dalej nakręca negatywną koniunkturę.

Z tej perspektywy bardzo cennym polem dla obserwacji mogą stać się doświadczenia urbanistów i architektów, którzy w ramach Międzynarodowej Wystawy Budownictwa w Saksonii-Anhalt IBA Urban Redevelopment 2002–2010 próbowali zmierzyć się z tym problemem. Philip Oswald¹ w ramach obszernej publikacji zbiorowej pod charakterystycznym tytułem *Less is Future*¹ [1] – czyli *mniej to przyszłość* przybliży założenia programu, który podporządkowany został poszukiwaniu rozwiązań i strategii, adresowanych do miast o malejącej populacji. Przedmiotem działań projektowych w ramach IBA 2002–2010 po raz pierwszy stały się mniejsze ośrodki – 19 miast średniej wielkości². Jak dotąd tego typu przedsięwzięcie wiązano z dużymi miastami, jak stało się to w przypadku sztandarowych rozwiązań w ramach IBA dla Berlina. Trudna sytuacja wymagała tworzenia nowych zasad, a niejednokrotnie eksperymentalnego podejścia do problemu. Zmiana metody pracy oznaczała przykładowo koncentrację działań na centralnych obszarach miejskich. Powrót do centrum ma tutaj poniekąd znaczenie symboliczne, po długim okresie planistycznym w Niemieckiej Republice Demokratycznej, kiedy to kon-

also possible scenarios for the future. We must not ignore them even though they are overwhelming.

Forecasts based on less or more harmonious development turn out to be a puzzle, too. They make us look into the future more penetratingly. The future, which appears particularly black in Europe, includes the predicted decreasing and ageing of the population. This strongly unoptimistic vision endangers economic safety as well weakening private concerns' interest in investing on our continent. These days, Europe is being affected by an economic recession which may mark the beginning of a new dramatic breakthrough in the urbanization process. The bankruptcy of developers and residents is becoming a contribution to a new way of thinking about the future of our estates. Empty blocks of flats are not a rare element of the urbanized landscape of the cities in crisis which can be observed in Spain. Economic fluctuations force crowds of Europeans to migrate, both across the continent and abroad. It is not far from this to the recurring history of the downfall of great civilizations. The current crisis and the oncoming demographic changes make a challenge for urbanists and architects forcing them to create new models, in fact to transform old structures for the needs of the future society.

Sachsen-Anhalt IBA 2002-2010 and Difficult Strategies

The experiences of our western neighbours, especially the former German Democratic Republic, could act as the testing ground for modelling the estates of the future. Within the previous years, the population of numerous cities situated in Sachsen-Anhalt decreased by 20% or even 30%. Recent negative demographic processes may lead to a real social, economic and urban catastrophe. Some of these changes result from political transformations which followed the unification of Germany when western federal states attracted the inhabitants of the former *Eastern Bloc*. The depopulation process goes on in these areas. For many cities, the forecasts of decreasing populations are a taboo rather than pride and joy. A diminishing population discourages potential entrepreneurs from investing, while the restricted possibilities of creating new workplaces power the economy in a negative manner.

From this perspective, a highly valuable observation ground may include the experiences of urbanists and architects who tried to face this problem within the International Building Exhibition Sachsen-Anhalt IBA Urban Redevelopment 2002–2010. In a detailed collective work with the meaningful title *Less is Future* [1], Philip Oswald¹ presents the assumptions of a programme subordinate to a search for solutions and strategies meant for towns with shrinking populations. For the very first time, the subjects of designing actions within IBA 2002–2010 were smaller centres: nineteen medium-sized towns². Previously, this type of enterprise had been related to big cities, as in the case of flagship IBA solutions for Berlin.

Such a difficult situation required the creation of new principles or an experimental approach to the problem. For instance, an altered working method meant actions concentrated in central urban areas. A return to the city centre is of symbolical importance here after a long planning period in the GDR which focused activities on the growth of the suburbs. In the current dramatic situation, a quest for the identity of a complex by strengthening its centre can make a crucial factor for the impediment of the depopulation process.

centrowano działania na rozwijaniu przedmieści. Tymczasem w obecnej dramatycznej sytuacji, poszukiwanie tożsamości zespołu, przez wzmacnianie jego centrum może stanowić niezwykle istotny czynnik dla zahamowania procesu wyludniania.

Oswalt zwraca uwagę, że miasta o malejącej populacji stają przed trudnym dylematem negatywnego marketingu. Wobec braku zainteresowania prywatnego kapitału, trzeba poszukiwać innych sposobów inwestowania. Eksperymentalne strategie potrzebują nowych uczestników procesu. Poza całym szeregiem działań odgórnych, kierowanych przez miasto i jego instytucje, ważne okaże się zainspirowanie i wciągnięcie do pracy lokalnych społeczności. Przedstawicielami tej społeczności mogą być spółdzielnie i wspólnoty mieszkaniowe, wspólnoty kościelne i religijne, niezależne organizacje pozarządowe i stowarzyszenia mieszkańców³. Również z tego punktu widzenia tworzenie koncepcji opierających się na wzmacnianiu czynników identyfikujących z miejscem zamieszkania wydaje się kluczowe.

Ciekawym przykładem, który może stać się modelowym dla działania w ramach osiedla przyszłości, była strategia przyjęta dla miasta Köthen. *Urbanistyczna homeopatia*, jak opisuje F. Heimeyer⁴ przyjętą metodę, odwołuje się do lokalnej tradycji medycznej, którą miasto próbuje uczynić elementem tożsamości, atrakcją turystyczną. W odniesieniu do działań przestrzennych metoda ta oznacza przeprowadzenie niewielkich interwencji, które w przyszłości staną się impulsem do poprawy sytuacji w mieście. W ramach przekształceń ulicy Ludwigstraße udało się dokonać rozgęszczeń – w formie wyburzeń 14 budynków. Pomimo iż w budynkach na tej ulicy wiele lokali mieszkalnych było nieużytkowanych, doprowadzenie do wyburzeń było żmudnym i skomplikowanym procesem. Wymagał on organizowania wielu publicznych dyskusji. W ramach wyeksponowania problemu przedmiotowe budynki celowo, w formie instalacji, iluminowano. Uzyskanie zgody właścicieli i zaangażowania mieszkańców stanowiło główne wyzwanie tego projektu. Na miejscu wyburzonych obiektów powstały publiczne skwery, prywatne ogrody, jak również nowe obiekty. Spółdzielnia mieszkaniowa wybudowała nowoczesny dom dostosowany do potrzeb osób niepełnosprawnych. Sukces tego przedsięwzięcia nie byłby możliwy bez równoległego prowadzenia działań społecznych i przestrzennych.

Temat zmniejszającej się i starzejącej populacji pozostaje w kręgu dalszych badań w Saksonii-Anhalt. Wraz z grupą naukowców i studentów z Politechniki Krakowskiej, z HTW w Dreźnie i TU Delft zostałam zaproszona do przeanalizowania sytuacji i podjęcia próby poszukiwania rozwiązań dla Schierke, satelitarnego dla Wernigerode miasteczka⁵. Liczba mieszkańców Schierke zmalała z około 1100 osób w latach 70. XX w. do około 650 obecnie. Dramatyczną sytuację pogarsza fakt, że są to w większości osoby starsze⁶. Wnioski i próba budowy strategii dla Schierke są niezwykle trudne, proces dopiero się rozpoczął, a w ramach poszukiwań rozwiązań próbuje się wykorzystać potencjał odwiedzających Góry Harz turystów. Pozytywnym czynnikiem pozostaje zaangażowanie lokalnych władz, i to zarówno Schierke jak i Wernigerode, oraz duża aktywność świadomego problemu lokalnej wspólnoty.

Rozgęszczanie przestrzeni – nowe scenariusze a rola architekta

Zmiany demograficzne dokonują się już teraz i warto uwzględnić je już dzisiaj projektując nowe osiedla. Społeczeństwo Europy się starzeje, co wiąże się z koniecznością uważnego dostosowywania przestrzeni i wnętrza do potrzeb osób o ograniczonej sprawno-

Oswalt notes that cities with a decreasing population face the serious dilemma of negative marketing. In the face of lacking interest from private capital, we need to search for other manners of investing. Experimental strategies need new participants in the process. Apart from a series of top-down actions directed at the city with its institutions, it is important to inspire local communities and involve them into work. Such a community could be represented by housing associations, religious congregations, independent nongovernmental organizations and citizens' boards³. From this point of view as well, the creation of strategies based upon enhanced factors identifying people with their place of residence seems the key aspect.

The strategy adopted for the town of Köthen is an interesting example which may become a model of conduct within the estate of the future. *Urban homeopathy* – as F. Heimeyer⁴ describes it – refers to local medical tradition which the town tries to use as an element of identity, a tourist attraction. With reference to spatial actions, this method means small interventions which will become an impulse for improving the situation in town in the future. Within the transformations of Ludwigstraße, they managed to implement perforations in the form of demolishing fourteen buildings. Even though a lot of flats in this street were uninhabited, obtaining consent to the demolitions was an arduous and complicated process which required a number of public discussions. While exposing the problem, the subject-of-law buildings were illuminated intentionally in the form of installations. The owners' consent and the inhabitants' engagement made the main challenge for this project. Public greens, private gardens as well as new structures were formed in place of the demolished objects. The housing association constructed a modern house adjusted to disabled people's needs. The success of this enterprise would not have been possible without concurrent social and spatial actions.

The theme of decreasing and ageing populations remains within the scope of further research carried out in Sachsen-Anhalt. Together with a group of scientists and students from Cracow University of Technology, HTW Dresden and TU Delft, I was invited to analyze and seek solutions for Schierke, a satellite small town for Wernigerode⁵. Its population has decreased from about 1,100 in the 1970s to around 650 nowadays. This dramatic situation is exacerbated by the fact that these are mostly elderly people⁶. The conclusions and an attempt to build a strategy for Schierke are unusually difficult as the entire process has just begun. Within the search for solutions, they try to use the potential of visitors to Mount Harz. The involvement of the local authorities of both Schierke and Wernigerode as well as the activeness of the local communities, being aware of the problem, remain positive factors.

Space Perforation – New Scenarios and the Role of an Architect

Demographic changes are already under way so they should be taken into consideration while designing new estates today. The European society is getting older and older which is related to the necessity of the careful adjustment of spaces and enclosures to physically handicapped people's needs. Family models become gradually diversified. Different spatial solutions are proposed for an elderly married couple whose children have already left the family nest; different solutions – for a single elderly person.

ści fizycznej. Modele rodziny ulegają stopniowej dywersyfikacji. Inne rozwiązania przestrzenne proponujemy starszemu małżeństwu, którego dzieci już odeszły z rodzinnego gniazda, inne samotnej osobie starszej. Duże wyzwanie dla architekta stanowi projekt mieszkania dla rodzin o różnych powiązaniach i konfiguracjach pokrewieństwa tzw. *patchwork family* – gdzie rozwiedzeni rodzice wychowują dzieci własne i przybrane. Inna będzie przestrzeń życia rodzica samotnie wychowującego dzieci. Nowe typy mieszkańców, ich odrębne potrzeby wymagają zmiany naszych przyzwyczajeń projektowych, stworzenia nowych modeli architektonicznych i urbanistycznych.

Polskę również dotykają niepokojące zmiany demograficzne, mające swoje uboczne konsekwencje przestrzenne. Proces migracji zarobkowej do większych miast w kraju, jak i emigracja za granicę, odbiły się na wielu małych ośrodkach. W tzw. Polsce „B”, która nie znalazła się w głównym nurcie inwestycyjnym, możemy zobaczyć osiedla, wsie a nawet całe miasteczka, które stopniowo się wyludniają.

Doświadczenia niemieckie związane z IBA zmuszają do refleksji, w tym przede wszystkim nad tym, jak wyglądać będzie praca architekta i urbanisty w przyszłości. Modelowanie istniejącego osiedla, w którym mieszkania zamieniają się w pustostany, to niezbyt inspirujący temat. Zamiast generować nowe wizje, będziemy najprawdopodobniej głównie inwentaryzować. Dokładna ewaluacja istniejących budynków i całych zespołów, poszukiwanie elementów charakterystycznych, o swojej tożsamości, stanie się podstawą dla tworzenia nowych programów. Tutaj wiele podobnych doświadczeń przynoszą modele działań w obszarach post-industrialnych, również w Polsce, czego przykładem mogą być zrealizowane pofabryczne *Lofty u Scheiblera*⁷ w Łodzi.

Tworzenie wyrazistych strategii, elastyczność w podejściu do problemu i duża kreatywność stanie się nową, pożądaną umiejętnością, a w praktyce istotną częścią naszego zawodu. Czas pokaże, na ile koncepcja ta będzie jeszcze projektem urbanistyczno-architektonicznym, a nie tylko zapisem programu wypracowanego w wielodyscyplinarnym zespole ekspertów. Kreatywność w zawodzie architekta będzie również oznaczała wypracowanie metody wykorzystania starych budynków na nowe funkcje. Wielu architektów już obecnie próbuje innowacyjnie wykorzystywać budynki lub ich elementy. Dobrym przykładem może być holenderskie Superuse Studios⁸, którego podstawową strategią jest ponowne wykorzystywanie zużytych materiałów w architekturze i przestrzeni publicznej. Przykładem realizacji tego zespołu może być plac zabaw wykonany z wyeksploatowanych aluminiowych skrzydeł wiatraków. Urbanistyczny recykling będzie jednak przedsięwzięciem na zupełnie inną skalę. Będzie oznaczał na tyle efektywne i kompleksowe wykorzystanie materiałów z rozbiórki, by ubocznym efektem rozgęszczania nie stały się rosnące obok miast góry gruzu.

Architekt i urbanista stając przed tematem będzie musiał zmienić proporcje swojej pracy, poświęcając dużo czasu na pracę z lokalną społecznością. Partycypacja społeczna stanie się tak istotnym narzędziem jak komputer. Tylko przez odpowiednią współpracę z mieszkańcami będzie można wypracowywać wspólnie nowe, niejednokrotnie trudne, rozwiązania. Wyłącznie dzięki odpowiedniemu współdziałaniu, prowadzonym z mieszkańcami negocjacjom, będzie można podjąć próbę faktycznego rozgęszczania zabudowy. Wyburzenia wymagać będą poszukiwania nowych inwestorów do tworzenia nowych funkcji. Wobec braku przedsiębiorców ich miejsce zajmą lokalne organizacje wywodzące się z mieszkańców.

A considerable challenge for an architect is to design a flat for the so-called patchwork family with various kinship connections and configurations where divorced parents raise their own and adopted children. The living space for a single parent will be dissimilar. New types and needs of residents require a change in our designing habits as well as the creation of new architectural and urban models.

Poland is also affected by some alarming demographic changes with their side spatial consequences. The process of gainful migration to bigger cities across the country and abroad had a strong impact on a multitude of small urban centres. In “Poland B” excluded from the investing mainstream, we can see estates, villages or even small towns which depopulate gradually.

German IBA-related experiences make us reflect on how an architect and an urbanist’s work will look like in the future. Modelling an existing estate, where apartments turn into uninhabited flats, is not an inspiring theme. Instead of generating new visions, we will probably concentrate on inventorying. An exact evaluation of the existing buildings and entire complexes, a search for distinguishing elements, for identity will become the basis for the creation of new programmes. Lots of similar experiences are brought by conduct models for postindustrial grounds, including Poland, which can be exemplified by the former factory *Scheibler Lofts*⁷ implemented in Lodz.

The creation of expressive strategies, a flexible approach to the problem and high creativity will become a new, desirable skill and – in practice – a significant part of our profession. Time will tell if this concept is still an urban and architectural design, not just the record of a programme developed by a multidisciplinary team of experts. Creativity in the profession of an architect will also mean the elaboration of a method of adapting old buildings to new functions. Numerous architects have already tried to use buildings or their elements in an innovative manner. A good example is the Dutch Superuse Studios⁸ whose basic strategy consists in reusing materials in architecture and public space. This team’s implementations could be exemplified by a playground built of used aluminium windmill wings. However, urban recycling will be an enterprise on a completely different scale. It will mean an effective and comprehensive use of demolition materials where the side effect of perforation is not rubble rising in heaps next to the cities.

Facing this theme, an architect and an urbanist will have to change the proportions of his/her work devoting a long time to collaboration with a local community. Social participation will become a tool as important as a computer. Only appropriate cooperation with the residents will make it possible to develop new, frequently difficult solutions together. Only proper interactions and negotiations with the inhabitants will make it possible to perforate buildings in actual fact. Demolitions will require a search for new investors in order to create new functions. The place of lacking entrepreneurs will be taken by local organizations founded by the dwellers.

The continued process of diluting urban complexes can be reflected spatially by perforating structures, dispersing buildings and decreasing their limiting outlines as well as integrating places of residence. The restricted possibilities of spatial interventions arouse a question about the increasing role of a landscape in urbanized areas. The shrinking residential zones can mean demolitions within entire estates transformed into green spaces. The process

Kontynuacja procesu rozgęszczania zespołów urbanistycznych może zostać odzwierciedlona przestrzennie przez perforowanie struktur, rozpraszanie zabudowy i zmniejszanie jej gabarytów, scalanie lokali mieszkalnych. Ograniczanie możliwości interwencji przestrzennych wywołuje pytanie o wzrost roli krajobrazu w obszarach zurbanizowanych. Kurczące się obszary mieszkalne mogą oznaczać wyburzenia w obrębie całych osiedli i przekształcanie ich w przestrzenie zielone. Zupełnie innego znaczenia nabierze wtedy proces wypełniania pustych obszarów miast zielenią, wzrośnie rola architektów krajobrazu. Krajobrazy pomieszkaniowe tworzyć będą nowe typy parków, w których gruz i dawne elementy budynków przetwarzane będzie można w elementy małej architektury, a ślady ruin wyznaczą nowe kompozycje roślinne. Dla mieszkańców wzrost terenów zielonych, może oznaczać powrót do rolnictwa w środowisku miejskim, czyli modny ostatnio *urban-farming*.

W kierunku utopii

W historii urbanistyki i architektury pojawiały się różne koncepcje idealnych miast i osiedli, które próbowały poszukiwać odpowiedzi na gwałtowne procesy industrializacji, migracji ze wsi do miast. Większość z nich bazowała na koncepcji dalszego rozwoju, demograficznego wzrostu. Tony Garnier przed stuleciem zaproponował miasto będące odpowiedzią na gwałtowny rozwój przemysłowy. Pięćdziesiąt lat temu futurystyczne wizje Archigramu, czy metabolistów wypełniały krajobrazy miejskie strukturami o olbrzymiej intensywności, przeznaczonymi dla wciąż rosnącej populacji mieszkańców.

Tymczasem dzisiaj w Europie poszukujemy nowej utopii, nie tak optymistycznej, ale realnej. Próbując sięgać do dawnych mistrzów, w kontekście możliwego wyludnienia, koncepcją która wciąż może znaleźć swoje miejsce jest idea *miasta-ogrodu*. Siła tej utopii jest niezwykła. Ebenezer Howard, kreśląc wizję nowego środowiska życia zawieszzonego pomiędzy miastem a wsią, nie przewidział, że będzie to odpowiedź uniwersalna. Dla następnych pokoleń może stanowić inspirację do tworzenia nowych miast, w których z czasem będzie więcej ogrodów niż domów.

PRZYPISY:

¹ P. Oswald, *Less is Future: A Conclusion after Eight Years of Urban Redevelopment*, [w:] *International Building Exhibition...*, s. 24–28.

² Tematem prac w ramach IBA Saksonia-Anhalt 2002–2010 były następujące miasta: Aschersleben, Bernburg, Bitterfeld-Welfen, Dessau-Roßlau, Halberstadt, Halle, Hansstadt Stendal, Köthen, Lutherstadt Eisleben, Lutherstadt Wittenberg, Magdeburg, Merseburg, Naumburg, Quedlinburg, Sangerhausen, Schönebeck, Staßfurt, Wanzleben, Weißenfels. [1]

³ Obszerny rozdział poświęcony nowym uczestnikom procesu prezentuje A. Mensing-de Jong: *Networking Stakeholders*, [w:] *ibid.*, s. 452–456.

⁴ Procesy przekształceń miasta Köthen opisuje F. Heilmeyer: *Homeopathy as a Development Force*, [w:] *ibid.* s. 628–634.

⁵ Międzynarodowe Warsztaty – Redeveloping Schierke 20–25.03.2013 z udziałem partnerów z HTW Drezno (główny organizator) – A. Mensing-de Jong, C. Scherzer, z TU Delft – M. de Haas, oraz z PK Kraków – K. Bieda, K. Racoń-Leja i P. Kowalski. W pracach wzięło udział 45 studentów z kierunków architektura, urbanistyka i architektura krajobrazu. Organizatorzy warsztatów to Kompetenzzentrum Stadtumbau w Magdeburgu, dyr. J. Schultz w porozumieniu z Landem Saksonii-Anhalt.

⁶ W 2020 przewiduje się, że 28% mieszkańców Schierke będzie powyżej 60 roku życia [2].

⁷ Architekci G. Wolff, D. Witasiak, P. Marciniak 2010. Inwestycja jest obecnie przedmiotem masy upadłościowej.

⁸ Nazwa wcześniejsza grupy to 2012 Architecten, projekt Willemsplain.

BIBLIOGRAFIA:

[1] *International Building Exhibition Urban Redevelopment Saxony-Anhalt 2010 – Less Is Future 19 Cities – 19 Themes*, Sachsen-Anhalt Ministry of Regional Development and Transport, Jovis, Berlin 2010.

[2] *Erläuterungsbericht zum Flächennutzungsplan der Gemeinde Schierke (Sachsen Anhalt / Landkreis Wernigerode)*, Raum & Energie Institut für Planung, Kommunikation und Prozessmanagement GmbH, Schierke 2006.

[3] *Architectural Theory – from the Renaissance to the Present*, Taschen, Kolonia 2006.

of filling empty urban areas with greenery will assume different significance then, while the role of landscape architects will increase. Post-residential areas will form new types of parks where debris and old elements of buildings will be transformed into decorative structures, while the traces of ruins will be defined by new plant compositions. To the residents, an increase in green areas can mean a revival of agriculture in the urban environment, i.e. the trendy urban farming.

In Pursuit of a Utopia

The history of urbanism and architecture includes various concepts of ideal cities and estates which attempted to find an answer to the intense processes of industrialization and migration from villages to cities. Most of them were based upon the concept of further development and demographic growth. One hundred years ago, Tony Garnier suggested a city being an answer to violent industrial development. Fifty years ago, the visions of Archigram or metabolists filled urban landscapes with structures of highest intensity meant for the rising populations.

In today's Europe, we are looking for a new utopia – more realistic than optimistic. Trying to refer to the old masters, in the context of possible depopulation, a concept which can still find its place is the idea of *the garden city*. The power of this utopia is incredible. Outlining his visions of a new housing environment hung between the city and the countryside, Ebenezer Howard did not know that it would be a universal answer. To the next generations, it may be an inspiration for creating new cities where the number of gardens will eventually exceed the amount of houses.

ENDNOTES:

¹ P. Oswald, *Less is Future: A Conclusion after Eight Years of Urban Redevelopment*, [in:] *International Building Exhibition...*, p. 24–28

² The theme of works within IBA Sachsen-Anhalt 2002–2010 included the following towns: Aschersleben, Bernburg, Bitterfeld-Welfen, Dessau-Roßlau, Halberstadt, Halle, Hansstadt Stendal, Köthen, Lutherstadt Eisleben, Lutherstadt Wittenberg, Magdeburg, Merseburg, Naumburg, Quedlinburg, Sangerhausen, Schönebeck, Staßfurt, Wanzleben and Weißenfels. [1]

³ A comprehensive chapter on new participants in the process is presented by A. Mensing-de Jong: *Networking Stakeholders*, [in:] *ibid.*, p. 452–456.

⁴ The processes of transforming the town of Köthen is described by F. Heilmeyer: *Homeopathy as a Development Force*, [in:] *ibid.*, p. 628–634

⁵ International Workshops – Redeveloping Schierke, March 20–25, 2013 with the participation of A. Mensing-de Jong, and C. Scherzer of HTW Dresden (the main organizer), M. de Haas of TU Delft and K. Bieda, K. Racoń-Leja and P. Kowalski of CUTKrakow. Forty-five students of the curricula architecture, urbanism and landscape architecture took part in this event. The workshop organizer is Kompetenzzentrum Stadtumbau in Magdeburg, dir. J. Schultz in consultation with the Federal State of Sachsen-Anhalt.

⁶ It is predicted that 28% of Schierke dwellers will be over sixty in the year 2020 [2].

⁷ Architects G. Wolff, D. Witasiak, P. Marciniak 2010. This investment is the subject of insolvent's assets at present.

⁸ The previous name of this group was 2012 Architecten; Willemsplain design.

BIBLIOGRAPHY:

[1] *International Building Exhibition Urban Redevelopment Saxony-Anhalt 2010 – Less Is Future 19 Cities – 19 Themes*, Sachsen-Anhalt Ministry of Regional Development and Transport, Jovis, Berlin 2010.

[2] *Erläuterungsbericht zum Flächennutzungsplan der Gemeinde Schierke (Sachsen Anhalt / Landkreis Wernigerode)*, Raum & Energie Institut für Planung, Kommunikation und Prozessmanagement GmbH, Schierke 2006.

[3] *Architectural Theory – from the Renaissance to the Present*, Taschen, Cologne 2006.